

Meta-Synthesis of the Sustainable Developmental State Through Good Governance in Iran

Mojahed Emampori*, Saeed Aghasi** and Zohreh Aghababaii Dehaghani***

Research Article	Receive Date: 2025.03.21	Accept Date: 2025.11.19	Online Publication Date: 2025.11.22	Page: 289-327
------------------	-----------------------------	----------------------------	--	---------------

Given that good governance can facilitate the process of growth and the attainment of sustainable development for governments, and can place poverty reduction, job creation and sustainable welfare, environmental protection, and economic growth at the center of attention, the present study addresses the presentation and testing of a model of the sustainable developmental state through good governance with a focus on Iran. This research is of an applied-developmental type, and the research method is mixed with a sequential approach classified by unequal weight. This study was carried out using qualitative and quantitative methods (meta-synthesis, thematic analysis, structural equation modeling, and fuzzy DEMATEL). In the qualitative part of the study, the statistical population for conducting interviews consisted of 14 scientific and executive experts in the field of governance, selected through purposive-judgmental sampling, and the components were extracted from qualitative thematic analysis. In the quantitative part of the research, 384 researcher-made questionnaires based on the study's paradigm model were distributed and collected among selected sample members from governance employees and managers (government organizations in the city of Tehran) through convenience sampling. The results in the qualitative section of the study showed that the most important components of the model are: rejuvenating the structure of government, eliminating parallel institutions, completely changing traditional methods of performing work in offices, reforming banking structures, creating hardware and software infrastructures, creating international competitive advantage, penetrating international markets, and human and organizational factors. The results in the quantitative section also showed that the relationships among the variables of the extracted model are statistically significant and that the developed model has an acceptable degree of fit and validity. Also, the results of the fuzzy DEMATEL technique showed that creating hardware and software infrastructures has the greatest impact weight (0.0539), followed by eliminating parallel institutions (0.0517) and reforming banking structures (0.0506). In addition, the impact weight level of creating international competitive advantage is on average less than 0.0405.

Keywords: *Custom (Urf); Political Jurisprudence; Idealism; Realism; Politics*

* PhD Candidate in Public Administration, Department of Management, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran; Email: mojahid.amampory@gmail.com

** Assistant Professor, Department of Management, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran (Corresponding Author); Email: saeedaghasi@dehaghan.ac.ir

*** Assistant Professor, Department of Management, Dehaghan Branch, Islamic Azad University, Dehaghan, Iran; Email: zohrehbabaii@dehaghan.ac.ir

Majlis and Rahbord, Volume 33, No. 127, Fall 2026

How to cite this article: Emampori, M., S. Aghasi and Z. Aghababaii Dehaghani (2026). "Meta-Synthesis of the Sustainable Developmental State Through Good Governance in Iran", *Majlis and Rahbord*, 33(127), p. 289-327.

doi: 10.22034/mr.2025.17744.6015

فرا ترکیب دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب در کشور ایران

مجاهد امام‌پوری،* سعید آقاسی** و زهره آقابابایی***

نوع مقاله: پژوهشی	تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱	تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۸	تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۹/۰۱	شماره صفحه: ۳۲۷-۲۸۹
-------------------	--------------------------	-------------------------	--------------------------	---------------------

از آنجاکه حکمرانی خوب می‌تواند فرایند رشد و دستیابی به توسعه پایدار را برای دولت‌ها تسهیل کند و برنامه کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، حفاظت از محیط زیست و رشد اقتصادی را مرکز توجه قرار دهد، پژوهش حاضر به ارائه و آزمون مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران پرداخته است. این تحقیق از نوع کاربردی-توسعه‌ای بوده و روش تحقیق ترکیبی با رویکرد متوالی با وزن نابرابر طبقه‌بندی شده است. این تحقیق با روش‌های کیفی و کمی (فرا ترکیب، تحلیل مضمون، مدل معادلات ساختاری و دیمتال فازی) انجام شده است. جامعه آماری در بخش کیفی تحقیق برای انجام مصاحبه‌ها، ۱۴ نفر از خبرگان علمی و اجرایی موضوع حکمرانی بودند که از شیوه نمونه‌گیری هدفمند-قضاوتی استفاده شد و مؤلفه‌ها از تحلیل مضمون کیفی استخراج شد. در بخش کمی تحقیق تعداد ۳۸۴ پرسشنامه محقق ساخته بر مبنای مدل پارادایمی تحقیق، بین افراد نمونه منتخب از کارکنان و مدیران حکمرانی (سازمان‌های دولتی شهر تهران) به شیوه نمونه‌گیری در دسترس، توزیع و جمع‌آوری شد. نتایج در بخش کیفی تحقیق نشان داد مهم‌ترین مؤلفه‌های مدل عبارتند از: جوان سازی بدنه دولت، حذف نهادهای موازی، تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات، اصلاح ساختارهای بانکی، ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی، نفوذ در بازارهای بین‌المللی، عوامل انسانی و سازمانی. نتایج در بخش کمی نیز نشان داد روابط بین متغیرهای مدل استخراجی از نظر آماری معنادار بوده و مدل تدوین شده درجه تناسب و اعتبار قابل قبول دارد. همچنین نتایج تکنیک دیمتال فازی ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دارای بیشترین وزن تأثیرگذار (۰/۰۵۳۹) و پس از آن حذف نهادهای موازی (۰/۰۵۱۷) و اصلاح ساختارهای بانکی (۰/۰۵۰۶) را نشان داد. علاوه بر این، سطح وزن تأثیرگذار ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی به‌طور متوسط کمتر از (۰/۰۴۰۵) است.

کلیدواژه‌ها: دولت توسعه‌ای پایدار؛ حکمرانی خوب؛ روش فرا ترکیب

* دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، گروه مدیریت، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران؛

Email: mojahid.amampory@gmail.com

** استادیار، گروه مدیریت، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران (نویسنده مسئول)؛

Email: saeedaghasi@dehaghan.ac.ir

*** استادیار، گروه مدیریت، واحد دهقان، دانشگاه آزاد اسلامی، دهقان، ایران؛

Email: zohrehbabaii@dehaghan.ac.ir

فصلنامه مجلس و راهبرد، سال سی و سوم، شماره یکصد و بیست و هفتم، پاییز ۱۴۰۵

روش استناد به این مقاله: مجاهد، سعید آقاسی و زهره آقابابایی دهقانی (۱۴۰۵). «فرا ترکیب دولت توسعه‌ای پایدار از

طریق حکمرانی خوب در کشور ایران»، مجلس و راهبرد، ۳۳(۱۲۷)، ص. ۳۲۷-۲۸۹.

doi: 10.22034/mr.2025.17744.6015

مقدمه

حرکت از فقر به سمت رفاه، از بی‌سوادی به‌سوی تخصص و مهارت و از وابستگی فنی به سمت استقلال و پیشتازی در علوم، از آرمان‌های اولیه رشد کشورهای مختلف به‌شمار رفته و استقلال اقتصادی، امنیت قضایی و سیاسی، حفظ استقلال و کیان کشور و تحقق عدالت اجتماعی نیز از جمله هدف‌های اولیه و اساسی رشد و توسعه پایدار کشورهای جهان به‌شمار می‌آید (Xu and Zhu, 2022). رشد و توسعه برنامه‌ای برخی کشورها به‌ویژه در دهه‌های اخیر، پیشرفت‌های شگرفی را در عرصه‌های مختلف به همراه داشته و بشر را به آرامش نسبی نزدیک کرده است (ابوالفتحی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۸۰). سازمان ملل متحد در سال ۱۹۸۷ به‌منظور رفع مشکلات پیش‌آمده، کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه را ایجاد کرد که در گزارش نهایی خود با عنوان «آینده مشترک ما»، رویکرد جدید توسعه پایدار را مطرح کرد. در این گزارش توسعه پایدار بدین‌گونه تعریف شد: «توسعه‌ای که نیازهای نسل کنونی را بدون در خطر قرار دادن توانایی نسل‌های آینده در رفع نیازهایشان، برآورده می‌سازد». بدین‌ترتیب، به‌تدریج نشانه‌های ظهور الگوواره پایداری، آشکار گشت. جهان که تا آن زمان چاره همه آلام بشر را در رشد بیشتر اقتصادی می‌دید، متوجه شده بود که تولید بیشتر لزوماً نمی‌تواند ضامن رفاه، صلح و خوشبختی انسان‌ها باشد. رشد اقتصادی زمانی پیام‌آور خوشبختی و آرامش خواهد بود که ضمن حفظ حرمت طبیعت و سایر موجودات، حاصل آن به‌صورت عادلانه در اختیار نسل حاضر و آینده بشر قرار گیرد (حمیدی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۲۰). ازسوی دیگر مطالعات انجام شده در سال‌های اخیر نشان می‌دهد یکی از عوامل مؤثر که می‌تواند فرایند توسعه کشورها و دستیابی به توسعه پایدار را تسهیل کند، مسئله حکمرانی است (پیغان، یعقوبی و کیخا، ۱۴۰۱: ۹۷). حکمرانی خوب محرک اساسی برای تجدید ساختار توسعه اقتصادی و تحقق یک انقلاب تکنولوژیکی سبز، اجتماعی و فرهنگی در جهت توسعه پایدار و پیامدهای آن برای سلامت عمومی است (Xu and Zhu, 2022).

در همه جوامع، ایجاد رفاه اجتماعی پویا یکی از مهم‌ترین اهداف دولتمردان و

قانونگذاران محسوب شده و توسعه کشور در زمینه‌های اقتصادی، اداری، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، فناورانه و زیست‌محیطی بهترین ابزار برای ایجاد رفاه است (ابوالفتحی، ۱۴۰۱). برای رسیدن به رفاه، نوع صحیحی از توسعه مورد نیاز است که باعث پایداری پیشرفت و ترقی بشر شود نه فقط در چند مکان و به مدت چند سال بلکه در کل این سیاره خاکی و برای آینده‌ای دوردست که همان توسعه پایدار است (مولایی و امین‌منصور، ۱۳۹۷). در درجه اول، هدف پایداری بهبود کیفیت زندگی برای نسل حاضر و آینده است. درواقع پایداری، به معنای استفاده از منابع برای ارضای نیازهای شهروندان در زمان حال ضمن حفظ منابع نسل‌های آینده توضیح داده می‌شود. مطرح شدن توسعه پایدار، به عنوان شعار اصلی هزاره سوم ناشی از اثرات رشد است (مرادی مکرم و حیدری کیا، ۱۳۹۷). ابزارها، استراتژی‌ها و توصیه‌های زیادی برای دستیابی به این اهداف مورد حمایت قرار گرفته‌اند و به این نکته اشاره شده که نابرابری و عدم توسعه تاحد زیادی از سوی نهادهای ناکارآمد مستعد فساد توضیح داده شده است (Liu et al., 2021).

یکی از عواملی که می‌تواند فرایند توسعه کشورها و دستیابی به توسعه پایدار را برای دولت‌ها تسهیل کند، مسئله حکمرانی خوب است. موضوع حکمرانی خوب با هدف دستیابی به توسعه پایدار مطرح است، در حکمرانی خوب برنامه کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، حفاظت از محیط زیست و رشد اقتصادی مورد تأکید قرار می‌گیرد که از اهداف توسعه پایدار است (Nguyen et al., 2021). حکمرانی خوب به فرایند مدیریت عمومی اطلاق می‌شود که منافع عمومی را به حداکثر رساند. یکی از ویژگی‌های اساسی حکمرانی خوب این است که نوعی مدیریت مشارکتی زندگی عمومی است که هم دولت و هم شهروندان انجام می‌دهند و یک رابطه جدید بین دولت سیاسی و جامعه مدنی است که وضعیت مطلوبی از آن دو ایجاد می‌شود (Keping, 2018). هرچند محققانی از جمله ترابی کلاته قاضی (۱۴۰۰) مفهوم حکمرانی خوب را دارای نارسایی دانسته و اشکال این تعریف را نادیده گرفتن ساختار قدرت جهانی و توجه به تعامل سه نیرو یا عامل (تعامل میان حکومت،

جامعه مدنی و بخش خصوصی) می‌دانند. آنها معتقدند این نوع حکمرانی گرایش شدیداً تعیین‌کننده دارد و به عبارتی آنچه خوب است و آنچه بد است را به‌صورت یک‌جانبه تعریف می‌کنند. حکمرانی خوب و رویکرد دولت توسعه دو جنبه کلیدی را به اشتراک می‌گذارد: اول اینکه هدف هر دو گسترش مشارکت عمومی است و هر دو مفهوم؛ محیطی را ایجاد می‌کنند که در آن دولت‌ها، سازمان‌های اجتماعی، بخش خصوصی و افراد می‌توانند فعالانه در برنامه‌ریزی و مدیریت جامعه شرکت کنند و دوم آنکه پایداری و حکمرانی نیازمند تأکید بر رویکردهای شفاف و مطلوب در تصمیم‌گیری است. همچنین، هر دو مفهوم؛ فرایندمحور و نتیجه‌گرا است (دقاتی و همکاران، ۱۳۹۹).

مشکل حکمرانی جوامع این است که با توجه به تحولات اساسی که در زندگی شهروندان به‌وقوع پیوسته، علی‌القاعده مطالبات و نیازهای شهروندان نیز متعدد و گوناگون خواهد بود و دولت با شکل سنتی خود نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای فعلی شهروندان باشد (Hartanto et al., 2021) ازاین‌رو توجه در مدل یادشده، کمک شایانی به یافتن ترکیب جدیدی از همکاری سه بخش دولتی، نهادهای مدنی و خصوصی در ارائه خدمات عمومی بهتر خواهد کرد. نهادهای مدنی به‌عنوان مدافع حقوق شهروندی در ارتقای مشارکت شهروندان و مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی حکومت تأثیر بسزایی دارند (Nunbogu et al., 2021). بدین ترتیب تحقیق حاضر در تلاش است تا با ارائه مدل حکمرانی خوب در دولتی که رویکرد توسعه را در پیش گرفته است، امکان به‌کارگیری شاخص‌ها و فاکتورهای حکمرانی خوب را به شکل و در غالب صحیح به‌دست آورد (Dukpa, Joshi and Boelens, 2019).

در آغاز قرن ۲۱ میلادی وضعیت جهان به یک توسعه ناپایدار رسیده که در پی این تغییر و تحولات، مفهومی به‌عنوان توسعه پایدار پا به عرصه وجود گذاشته و ایده توسعه پایدار از دل نگرانی‌های محیط زیستی و نقد توسعه اقتصادی و صنعتی پدید آمد که آرمان آن حفظ منابع برای همه نسل‌ها در کنار رفع نیازهای نسل کنونی است (غفاری، یونسی و رفیعی، ۱۳۹۵: ۸۰).

کشور ایران نیز در حال حاضر با چالش‌های متعددی در زمینه حکمرانی و توسعه پایدار مواجه است. سیستم حکمرانی موجود به دلیل نهادهای موازی، بوروکراسی‌های پیچیده و عدم شفافیت در فرایندهای تصمیم‌گیری، کارایی لازم را ندارد. این مشکلات به کاهش اعتماد عمومی به دولت و نهادهای دولتی منجر شده و در نتیجه، توسعه پایدار را با موانع جدی مواجه کرده است. همچنین، عدم توجه به ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی در سیاست‌گذاری‌ها، باعث شده است که توسعه انسانی و پایدار به‌طور کامل محقق نشود. جایگاه ایران در شاخص‌های حکمرانی خوب، به‌طور کلی چالش‌برانگیز و نیازمند بهبود است. براساس گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی و مؤسسه برتلزمن، ایران در زمینه‌هایی نظیر حاکمیت قانون، کنترل فساد، پاسخگویی دولت و مشارکت سیاسی با ضعف‌هایی مواجه است (عیوضی و صالحی، ۱۳۹۶). این ضعف‌ها از عواملی چون ساختارهای سیاسی متمرکز، عدم شفافیت در فرایندهای تصمیم‌گیری، محدودیت‌های آزادی بیان و مطبوعات و وجود فساد سیستماتیک در برخی نهادها ناشی است (منتظری و کاظمی، ۱۴۰۱). بالاین‌حال، شایان ذکر است که ایران در برخی شاخص‌های حکمرانی مانند ثبات سیاسی و اثربخشی دولت (در زمینه‌های خاص)، عملکرد نسبتاً بهتری داشته است. بهبود جایگاه ایران در حکمرانی خوب نیازمند اصلاحات ساختاری و فرایندی در نظام سیاسی و اداری، تقویت نهادهای مدنی و رسانه‌های مستقل و افزایش شفافیت و پاسخگویی است تا بتواند به توسعه پایدار دست یابد.

تحقیق در زمینه حکمرانی خوب و توسعه پایدار از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی که کشور با آنها مواجه است، به یک الگوی کارآمد و جامع برای حکمرانی و توسعه پایدار بیش‌ازپیش احساس می‌شود. این تحقیق می‌تواند به سیاست‌گذاران و مدیران دولتی کمک کند تا با شناسایی نقاط ضعف و قوت سیستم حکمرانی موجود، راهکارهای مؤثری برای بهبود وضعیت موجود ارائه دهند؛ همچنین به افزایش آگاهی عمومی و مشارکت شهروندان در فرایندهای حکمرانی کمک کند و به تحقق اهداف توسعه پایدار در

کشور ایران منجر شود. وضعیت مطلوب در زمینه حکمرانی خوب و توسعه پایدار در ایران، نیازمند یک سیستم حکمرانی کارآمد، شفاف و پاسخگو است که بتواند به نیازهای جامعه پاسخ دهد و به بهبود کیفیت زندگی شهروندان کمک کند. در این وضعیت، نهادهای دولتی باید به گونه‌ای عمل کنند که مشارکت عمومی را افزایش دهند، از فساد جلوگیری کنند و به توسعه پایدار در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی توجه کنند. همچنین، ایجاد زیرساخت‌های مناسب و استفاده از فناوری‌های نوین می‌تواند به بهبود کارایی و اثربخشی دولت کمک کند.

در دنیای امروز، توسعه پایدار ضرورتی اساسی برای بهبود کیفیت زندگی و حفظ منابع طبیعی شناخته می‌شود. حکمرانی خوب یکی از عوامل کلیدی در تحقق این هدف، می‌تواند به بهبود فرایندهای تصمیم‌گیری و افزایش مشارکت عمومی کمک کند که با بررسی ارتباط میان حکمرانی خوب و توسعه پایدار در ایران می‌توان راهکارهایی برای بهبود وضعیت موجود شناسایی کرد. از این رو این تحقیق به دنبال ارائه الگویی جامع برای بهبود حکمرانی و تحقق توسعه پایدار در کشور است. همچنین، بررسی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر این فرایند و شناسایی روابط بین آنها، به عنوان ضرورتی برای بهبود وضعیت موجود در نظر گرفته می‌شود تا با ارائه مدل حکمرانی خوب در دولتی که رویکرد توسعه را در پیش گرفته است، امکان به کارگیری شاخص‌ها و فاکتورهای حکمرانی خوب را به شکل و در غالب صحیح به دست آورد. پرسش اصلی این است که مؤلفه‌های حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار کدام است؟ اعتبار مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب چگونه است؟ اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار چگونه است؟

۱. مبانی نظری

۱-۱. حکمرانی خوب^۱

حکمرانی در لغت به معنای اداره و تنظیم امور است و به رابطه میان شهروندان و حکومت‌کنندگان اطلاق می‌شود. قدمت این مفهوم به اندازه تمدن بشر است و به عنوان فرایندی که براساس آن نهادهای دولتی به سه بعد حل مسائل عمومی، مدیریت منافع و حقوق شهروندان توجه می‌کنند و نحوه تعامل دولت‌ها و سایر سازمان‌های اجتماعی با یکدیگر، نحوه ارتباط با شهروندان و نحوه اتخاذ تصمیمات را در جهانی پیچیده مدیریت می‌کند (Dhaoui, 2019).

حکمرانی خوب از سال ۱۹۹۰ به عنوان محور کلیدی رویه‌های توسعه مورد تأکید قرار گرفته چراکه حاصل آن، مدیریت اثربخش منابع اقتصادی و اجتماعی هر کشور است. از میان رویکردهای مختلف، رویکرد حکمرانی خوب با نگاهی نوآورانه به توسعه از اهمیت چشمگیری برخوردار است (منتظری و کاظمی، ۱۴۰۱). صندوق بین‌المللی پول^۲ با حمایت از رویکرد بانک جهانی، تأکید می‌کند که دستور کار حکمرانی خوب شامل ارتقای شفافیت، پاسخگویی، کارایی، انصاف، مشارکت و مالکیت است (Hartanto et al., 2021).

۱-۲. دولت توسعه‌ای^۳

حکمرانی به معنای توزیع قدرت بین بخش‌های مختلف اجتماعی و دخالت دادن آنها در سیاستگذاری‌های اجتماعی است، این بخش‌ها دولتی، خصوصی و نهادهای مدنی بوده و پایداری به معنای توسعه متوازن و متناسب در چهار بعد است، این چهار بعد عبارت‌اند از: اقتصادی، اجتماعی، محیطی و سیاسی (تیموری، ۱۳۹۹).

1. Good Governance

2. International Monetary Fund

3. Government Development

دولت توسعه‌خواه^۱ گونه‌ای از دولت است که به تولید حرکت پایدار معطوف به توسعه قادر است. در دولت توسعه، عملکرد موفق توسعه اقتصادی و اجتماعی نشان از این دارد که چگونه اهداف سیاسی و ساختارهای نهادی جهت‌گیری توسعه‌ای دارد و در عین حال اهداف توسعه‌ای آن به لحاظ سیاسی جهت‌گیری شده است (Hickel, 2020). در نتیجه حکمرانی مبتنی بر پایداری^۲، تحقق تناسب توأم بین بخش‌ها و ابعاد ذکر شده است. حکمرانی خوب به عنوان یک شیوه و عنصر اساسی مورد نیاز برای حفظ تعادل بین دولت توسعه پایدار، حکمرانی خوب (منابع انسانی، اقتصادی، سیاسی و قضایی)، تورم، سهم دولت در مخارج، باز بودن اقتصاد، سهم در اقتصاد جهانی، شهرنشینی، اشتغال، سهم دولت در درآمدها، ارزش پول ملی و توسعه مطرح شده که استفاده از آن برای حفظ پایداری منابع طبیعی و محیط زیست بسیار مؤثر است (Bandiyono, Murwaningsari and Augustine, 2022). در اثر این تناسب، در نهادها و بخش‌های مذکور نسبت به اجرایی کردن تصمیمات تعهد به وجود می‌آید و در همه ابعاد، توسعه متناسب و پایدار ایجاد می‌شود (عیوضی، صالحی و مرزبان، ۱۳۹۶: ۸۱).

۳-۱. توسعه پایدار

توسعه پایدار^۳ ترکیبی از دو عنصر مهم است؛ یکی دوام که نشان‌دهنده پایداری است و دیگری توسعه که با هدف گسترش یا ایجاد پتانسیل‌هایی کامل‌تر، بزرگ‌تر یا بهتر مورد استفاده قرار می‌گیرد. این رویکرد فرایندی پویا برای جوامع در حال توسعه است، جوامعی که نیازهای نسل کنونی و آتی را از طریق بازسازی و تعادل بخشی محلی به سیستم‌های اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی و پیوستن جریانات محلی به ارتباطات جهانی هماهنگ می‌سازد (Alshuwaikh et al., 2017).

1. Development-oriented State / Development-seeking State

2. Sustainability-based Governance / Governance Based on Sustainability

3. Sustainable Development

۴-۱. ارتباط حکمرانی خوب و دولت توسعه‌ای

حکمرانی خوب و دولت توسعه‌ای پایدار دو روی سکه توسعه متوازن و پایدار است. حکمرانی خوب، با تأکید بر شفافیت، پاسخگویی، مشارکت و حاکمیت قانون، بستری مناسب برای مدیریت اثربخش منابع اقتصادی و اجتماعی فراهم می‌کند. این امر به نوبه خود، به تقویت دولت توسعه‌ای کمک می‌کند (Margetts, 2022). رابطه بین این دو متغیر، دوسویه و تعاملی است. از یک سو، حکمرانی خوب با ایجاد فضایی مساعد برای سرمایه‌گذاری، نوآوری و رقابت، به رشد اقتصادی کمک می‌کند و از سوی دیگر، دولت توسعه‌ای با تخصیص بهینه منابع و ارائه خدمات عمومی باکیفیت، به بهبود شاخص‌های حکمرانی خوب می‌انجامد. این چرخه مثبت، می‌تواند به توسعه پایدار و متوازن در همه ابعاد منجر شود. در این میان، توجه به ابعاد مختلف حکمرانی خوب (منابع انسانی، اقتصادی، سیاسی، قضایی، نظامی، فرهنگی، اجتماعی، اداری، فناوریانه، زیست‌محیطی و غیره) و ایجاد تعادل بین آنها، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (Onofrei et al., 2022).

۲. پیشینه تحقیق

منتظری و کاظمی (۱۴۰۱) در تحقیقی به تناسب شرایط وضعی کشورها (مانند عوامل سیاسی، فرهنگی و مذهبی) الگوی حکمرانی خوب را توسعه داده‌اند. نتایج نشان داد که رفتار فاضله به عنوان پدیده محوری و در تعامل با عوامل دیگر به وجود آورنده الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه حضرت امیرالمومنین (ع) پیامد می‌شود. پیغان، نورمحمد و کیخا (۱۴۰۱) در تحقیقی با هدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر حکمرانی خوب با رویکرد توسعه پایدار، از روش آمیخته استفاده کرده‌اند. آنها در بخش کیفی به کمک فراتحلیل، فاکتورهای مؤثر بر حکمرانی خوب را شناسایی کرده و به روش دلفی و نظر ۱۱ خبره این فاکتورها را غربالگری می‌کنند. نتایج نشان می‌دهد شاخص‌های اظهارنظر و پاسخگویی، کیفیت قوانین، کنترل فساد، حاکمیت قوانین، شفافیت، چشم‌انداز و برنامه‌ریزی، اثربخشی و کارایی، اخلاق محوری،

مسئولیت‌پذیری، اعتمادمحوری، عدالت، فقرزدایی، رشد اقتصادی، مشارکت، توسعه نهادی، شایسته‌سالاری، اعتمادمحوری و ثبات سیاسی و خشم به‌ترتیب مهم‌ترین مؤلفه‌های حکمرانی خوب با رویکرد توسعه پایدار است.

ظهیری، زاینده‌رودی و جلایی اسفندآبادی (۱۴۰۱) پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر ابعاد حکمرانی خوب بر توسعه پایدار کشورهای منتخب (مجموعه کشورهای نفتی اوپک پلاس)» انجام دادند. نتایج حاصل از تخمین مدل‌ها حاکی از آن است که شاخص حاکمیت قانون (به‌عنوان نماینده حکمرانی سیاسی) و شاخص توسعه انسانی (به‌عنوان نماینده حکمرانی اجتماعی) بر شاخص توسعه پایدار در کشورهای مورد مطالعه دارای اثر مثبت و معنادار است و شاخص ثبات اقتصاد کلان (به‌عنوان نماینده حکمرانی اقتصادی) دارای اثر منفی و معناداری بر شاخص توسعه پایدار این کشورها است. در بین مجموعه ابعاد حکمرانی اجتماعی، مهم‌ترین بعد مؤثر بر شاخص توسعه پایدار در کشورهای مذکور است. انفری و همکاران^۱ (۲۰۲۲) در تحقیقی به دنبال بررسی عدم تمرکز مالی و حکمرانی خوب بر توسعه منطقه‌ای شواهد تجربی در اروپا را به‌عنوان مورد مطالعه انتخاب کرده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد شاخص‌های در نظر گرفته شده به‌عنوان شاخص حکمرانی خوب از نظر آماری تأثیر مثبت و معناداری بر تولید ناخالص داخلی سرانه در سطح منطقه دارد، همچنین مالیه عمومی محلی سالم نقش مهمی در دستیابی به اهداف توسعه‌ای ایفا می‌کند.

مارگتس^۲ (۲۰۲۲) در تحقیقی بازاریابی هوش مصنوعی را برای حکمرانی خوب بررسی می‌کند، آنچه را که هوش مصنوعی می‌تواند برای دولت انجام دهد. سه حرکتی که می‌تواند در قالب حکمرانی خوب امکانات تحول‌آفرین را برای هوش مصنوعی بخش عمومی به حداکثر رساند، توسعه ظرفیت دولت از طریق هوش مصنوعی، ایجاد مدل‌های یکپارچه و تعمیم‌یافته برای سیاستگذاری و تشخیص و مقابله با نابرابری‌های ساختاری است. در مجموع، این تحولات می‌تواند مدلی از دولت

1. Onofrei et al.

2. Margetts

مبتنی بر داده‌ها را ارائه دهد که کارآمدتر، اخلاقی‌تر، منصفانه‌تر، دقیق‌تر و انعطاف‌پذیرتر از هر زمان دیگری در تاریخ اداری است و درکل ویژگی‌های یک حکمرانی خوب را دارا باشد. لیو^۱ و همکاران (۲۰۲۲) پژوهشی با عنوان «آیا حاکمیت سبز بر محدودیت‌های مالی تأثیر می‌گذارد؟» انجام می‌دهند نتایج به‌دست آمده با استفاده از رویکرد حساسیت سرمایه‌گذاری- جریان نقدی نشان می‌دهد که بهبود حاکمیت سبز به‌طور مؤثر محدودیت‌های مالی شرکت‌های به‌شدت آلاینده را کاهش می‌دهد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

در اجرای این پژوهش از روش کیفی و کمی استفاده شد. روش تحقیق ترکیبی با رویکرد متوالی با وزن نابرابر است. ابتدا روش مطالعه در پژوهش حاضر کیفی و از نوع فراترکیب است. فراترکیب یکی از اقسام روش‌های فرامطالعه است. برای تحلیل و بررسی عوامل مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار با حکمرانی خوب در کشور ایران از روش فراترکیب استفاده شده که روشی مناسب برای به‌دست آوردن ترکیب جامعی از این موضوع برپایه یافته‌های مقالات داخلی و خارجی است. اشباع نظری ملاک کفایت نمونه است. با توجه به اینکه روش ساندولوسکی و باروسو^۲ یکی از برجسته‌ترین روش‌ها برای انجام فراترکیب است و نتایج بهتری ارائه می‌کند (فلیک، ۱۳۸۷) از روش هفت مرحله‌ای ساندولوسکی و باروسو (۲۰۰۷) در این تحقیق استفاده شده است (شکل ۱).

شکل ۱. گام‌های فراترکیب براساس روش هفت مرحله‌ای

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

1. Liu

2. Sandelowski and Barroso

اولین گام روش فرا ترکیبی، تعیین سؤال‌هایی است که محقق در فرایند پژوهش خود سعی در پاسخ به آنها دارد. بنابراین سؤال این پژوهش، شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب در کشور ایران است. در مرحله دوم، برای بررسی ادبیات ساختاریافته، از داده‌های پژوهش استفاده می‌شود که از داده‌های ثانویه در اسناد گذشته است. در مرحله سوم معیارهای استخراج مقالات مرتبط با استفاده از کلیدواژه از منابع ذکر شده در نظر گرفته شده و معیارهای پذیرش یا رد مقالات در این پژوهش در جدول ۱ آمده است:

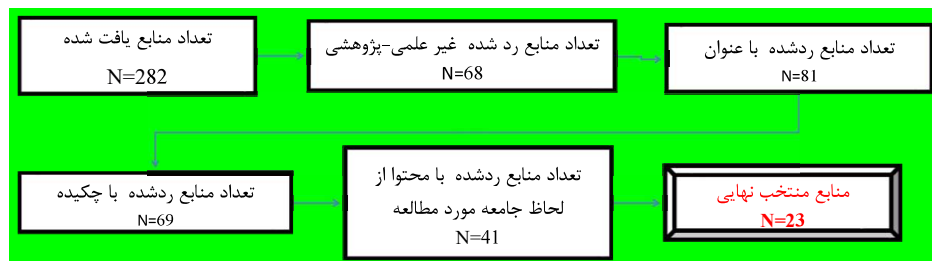
جدول ۱. معیارهای پذیرش یا رد مقالات

معیارها	معیار پذیرش	معیار عدم پذیرش
زبان پژوهش‌ها	مطالعات انگلیسی و فارسی	مطالعات غیرانگلیسی و غیرفارسی
مقالات انگلیسی	پژوهش‌های منتشر شده از سال ۲۰۱۵ تا ۲۰۲۲	پژوهش‌های قبل از سال ۲۰۱۵
مقالات فارسی	پژوهش‌های منتشر شده از سال ۱۳۹۴ تا ۱۴۰۱	پژوهش‌های قبل از سال ۱۳۹۴
اعتبار مطالعات	مقالات چاپ شده در نشریات و پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر	نظرات شخصی، پایگاه‌های اطلاعاتی شخصی
موضوع مطالعه	ابعاد، تعاریف، مدل‌ها و عوامل مربوط به دولت ای پایدار و حکمرانی خوب توسعه	غیر از موارد اشاره شده

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

انتخاب مطالعات مناسب براساس عوامل مختلف از قبیل عنوان، چکیده و محتوای آنها اولین گام در این راستا بود. در نتیجه جستجو و بررسی پایگاه‌های داده و با استفاده از کلیدواژه‌های مدنظر، ۲۳ مقاله یافت شد. فرایند پالایش و بررسی با توجه به معیارهای ورود و خروج ذکر شده به‌طور خلاصه در شکل ۲ نشان داده شده است.

شکل ۲. مراحل انتخاب چک لیست پژوهش های مورد مطالعه از پایگاه های اطلاعاتی منتخب

مأخذ: یافته های تحقیق.

در چهارمین گام، استخراج یافته ها و اطلاعات مقاله ها براساس مرجع مربوط و بیان شده در هر مقاله طبقه بندی می شود. در این مرحله، مقاله های نهایی به روش فراترکیب مطالعه شد و نتایج به دست آمده از این مرحله در جدول ۲ نشان داده شده است.

در پنجمین گام، تجزیه و تحلیل یافته های کیفی پژوهش پس از بررسی همه مقالات غربال شده به روش فراترکیب صورت گرفت که بر همین اساس مؤلفه ها و شاخص ها، شناسایی شد. با مرور ۲۳ مقاله (فارسی و انگلیسی) با موضوع دولت توسعه ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران، با روش مرور سیستماتیک ادبیات تجربی و نظری، منابع گردآوری شده است.

مرحله ششم کنترل کیفی کدهای حاصل (بررسی اکتشافی) است که کیفیت دسته بندی ها و کدهای به دست آمده از مراحل قبل را ارزیابی می کند. در این راستا پایایی کدهای به دست آمده با استفاده از روش ضریب کوهن-کاپا در جدول ۳ ارزیابی شد.

جدول ۲. مؤلفه و شاخص‌های مستخرج از روش فرا ترکیب منابع پژوهشی فارسی و انگلیسی

مؤلفه‌ها	شاخص‌های استخراج شده	منابع
جوان‌سازی بدنه دولت	ساختاردهی مجدد به فرایندها در راستای حذف فرایندهای غیرضروری کاهش چرخه زمانی فعالیت‌ها در سازمان‌های دولتی و خصوصی اصلاح فرایندهای زائد موجود و توسعه فرایندهای کاری جدید جهت شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها آموزش و ارتقای مهارت‌های کارکنان برای پذیرش تکنولوژی	دهاتو ^۱ (۲۰۱۹) ترابی کلاته قاضی (۱۴۰۰) مولایی و امین‌منصور (۱۳۹۷)
حذف نهادهای موازی	جلوگیری از رشد بی‌رویه واحدها و طراحی ساختار سازمانی براساس نیازهای واقعی سازمان جابه‌جایی کارمندان، رفع تداخل وظایف و فعالیت‌های آنها ادغام واحدهای مشابه برای افزایش کارآمدی و روان‌سازی فعالیت‌ها از بین بردن فرهنگ مدیریتی دیکتاتوری در بین مدیران ارشد	کسینگو و همکاران ^۲ (۲۰۱۶) الفت‌پور و همکاران (۱۴۰۰)
تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات	ایجاد کارگروه‌های علمی برای جمع‌آوری اطلاعات محیط و استفاده از یافته‌ها در تغییر دادن فرایندهای سنتی شناسایی ظرفیت‌های سازمان‌های مختلف و اصلاح و به‌روزرسانی آن افزایش روحیه ریسک‌پذیری در مدیران ارشد و میانی برای عملیاتی‌سازی تغییرات گسترده ارزیابی و پایش مستمر فعالیت‌های سازمان و مقایسه با دیگر سازمان‌های موفق شناسایی و درک نیازهای ذی‌نفعان سازمان و به‌روزرسانی خدمات و فعالیت‌ها	سیمانگونسونگ و همکاران ^۳ (۲۰۱۹) ملک‌حسینی (۱۳۹۶)
اصلاح ساختارهای بانکی	جلوگیری از بانک‌محور شدن سازمان‌های دولتی تدوین برنامه جهت کاهش تأثیر عملکرد بانک‌ها بر وضعیت اقتصادی اصلاح الگوی سرمایه‌گذاری‌های خرد و بی‌هدف مردم بازنگری در سیستم بانک مرکزی جهت ارائه تسهیلات کم‌بهره به افراد توانمند کارآفرین کاهش وابستگی درآمدی بانک‌ها به کارمزد رفع تعارض منافع بانک‌ها با مشتریان از طریق جداسازی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اعتباری	مارگتس ^۴ (۲۰۲۲) ابوالفتحی (۱۴۰۱) حمیدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸)

1. Dhaoui
2. Kisingo et al
3. Simangunsong, Hutasoit and Sentosa et al.
4. Margetts

مؤلفه‌ها	شاخص‌های استخراج شده	منابع
ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	وجود امکانات و الزامات اطلاع‌رسانی و دسترسی سریع به آنها افزایش کیفیت بسترسازی شبکه اطلاع‌رسانی دسترسی سریع به مراکز مرتبط و مکمل فعالیت‌های سازمان توسعه زیرساخت‌های انرژی مرتبط با فعالیت تجانس و همبستگی فعالیت‌های سازمان با محیط فیزیکی ترویج شبکه‌های ارتباطی میان سازمان‌های دولتی و مؤسسه‌های تحقیقاتی	انفری و همکاران ^۱ (۲۰۲۲) پیغان، یعقوبی و کیخا (۱۴۰۱)
ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی	توسعه خوشه‌های صنعتی با استفاده از رویکردی بازخوردی و پویا پایین آوردن هزینه‌ها از طریق فناوری، هوش تجاری و نوآوری ارائه آموزش‌های لازم برای تقویت استانداردهای سازمان در سطح بین‌المللی افزایش هدفمند نرخ ارز واقعی در راستای افزایش تقاضا انجام اصلاحات ساختاری در راستای افزایش ثبات اقتصاد کلان در سطح جهانی برنامه‌ریزی دقیق و منظم جهت درک فرصت‌های بین‌المللی و استفاده از آنها تقویت توانمندی‌های داخلی با توجه به موقعیت خارجی افزایش ارتباطات سازمانی و شبکه‌های کسب‌وکار بین‌المللی	بخششی و همکاران (۱۴۰۰) قنبری، جمینی و کماسی (۱۳۹۱) صفریان و امام‌جمعه‌زاده (۱۳۹۶)
نفوذ در بازارهای بین‌المللی	رشد اقتصاد داخلی جهت جذب تقاضا و ایجاد بنگاه بین‌المللی ارتقای ظرفیت تولید و فعالیت‌های تحقیق و توسعه کاهش مالیات و معافیت گمرکی در سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک حمایت از سرمایه‌گذاری‌های فناورانه	ابوالفتحی و همکاران (۱۴۰۰) منتظری و کاظمی (۱۴۰۱) انگوتن و همکاران ^۲ (۲۰۲۱)

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

در این مرحله برای اعتباردهی فرایند کدگذاری و کنترل کیفیت آن از شاخص کاپای کوهن استفاده شده است. سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS25، مفاهیم ارائه شده پژوهشگران تحقیق با مفاهیم ارائه شده فرد خبره مورد مقایسه قرار گرفت که در جدول نشان می‌دهد مقدار شاخص کاپا ۰/۸۹۶ است که در سطح توافق عالی قرار دارد.

1. Onofrei et al.

2. Nguyen et al.

جدول ۳. وضعیت شاخص کاپا و نتایج آماره ضریب توافق کاپای کوهن

نتیجه	برآورد ضریب کاپا برآورد ضریب کاپا						تعداد نمونه
	سطح معناداری	آماره آزمون T^b	انحراف استاندارد	مقدار	کاپا	ضریب توافق	
عالی	۰/۰۰۰	۴/۹۷۸	۰/۱۳۴	۰/۸۹۶	کاپا	ضریب توافق	۱۴

مأخذ: همان.

در نهایت پس از اجرای مراحل یکپارچه‌سازی، داده‌های گردآوری شده در جدول برای تحلیل و طبقه‌بندی به نرم‌افزار مکس کیودا (۲۰۲۰) ارسال می‌شود و مدل مفهومی و ساختار حاصل شده پس از رسیدن به اشباع نظری، کدگذاری و به پایان می‌رسد.

در اجرای این پژوهش از روش کیفی و کمی استفاده شد. در بخش کیفی، ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه عمیق و جامعه آماری شامل متخصصان و مدیران حوزه حکمرانی است. انتخاب ۱۴ نفر متخصص و صاحب‌نظر جهت انجام مصاحبه‌ها و همچنین در تحلیل مضمون از ترکیب روش‌های غیرتصادفی، قضاوتی و گلوله برفی بود. جمع‌آوری اطلاعات تا زمان به اشباع رسیدن داده‌ها ادامه پیدا کرد. به تدریج کدگذاری متن مصاحبه‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها جمع‌بندی و طبقه‌بندی شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل مضمون طبق جداول ۵ و ۶ استفاده شد. برای اطمینان از روایی و پایایی پژوهش، پرسش‌های مصاحبه به تأیید چند متخصص رسانده شد. لینکلن و گوبا در ارزیابی مطالعات کیفی به معیارهای اعتمادپذیری^۱، باورپذیری^۲، اطمینان‌پذیری^۳، انتقال‌پذیری^۴ و تصدیق‌پذیری^۵ اشاره کردند (آمیقی رودسری و مصلحت‌جو، ۱۴۰۴). در بخش کمی پژوهش، به‌منظور بررسی شاخص‌های موجود

-
1. Trustworthiness
 2. Credibility
 3. Dependability
 4. Transferability
 5. Confirmability

در حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار تعداد ۳۸۴ پرسشنامه بین کارکنان و مدیران حکمرانی (سازمان‌های دولتی شهر تهران) به‌صورت تصادفی توزیع شد و داده‌های حاصل از این پرسشنامه‌ها، با استفاده از نرم‌افزار spss 25 و اسمارت پی ال اس^۱ تحت تحلیل عاملی اکتشافی قرار گرفت. روایی صوری پرسش‌ها را گروهی از متخصصان مرتبط بررسی و تأیید کردند و پایایی پرسش‌ها نیز از طریق انجام آزمون و سپس از آلفای کرونباخ، معیار پایایی ترکیبی و روایی همگرا^۲ محاسبه شد.

جدول ۴. پایایی و روایی متغیرهای پژوهش

سازه‌ها	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	مقدار میانگین واریانس استخراج شده
دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب	۰/۹۸۶	۰/۸۸۷	۰/۸۰۱
جوان‌سازی بدنه دولت	۰/۸۱۱	۰/۹۱۴	۰/۸۴۱
حذف نهادهای موازی	۰/۹۵۷	۰/۹۶۵	۰/۷۹۷
تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات	۰/۹۸۹	۰/۸۹	۰/۷۵۹
اصلاح ساختارهای بانکی	۰/۹۲۶	۰/۸۴۷	۰/۸۱۸
ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	۰/۹۲۱	۰/۸۵	۰/۸۶۴
ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی	۰/۸۶۷	۰/۹۱۹	۰/۷۹۱
نفوذ در بازارهای بین‌المللی	۰/۹۸۳	۰/۸۸۴	۰/۷۶۱
عوامل انسانی	۰/۹۶	۰/۸۶۶	۰/۷۸۱
عوامل سازمانی	۰/۹۶۱	۰/۸۶۷	۰/۷۶۴

مأخذ: همان.

1. PLS

2. Convergent Validity

۳-۷. فراترکیب دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب در کشور ایران

میانگین واریانس استخراج شده^۱ بزرگ‌تر از ۰/۵ است بنابراین روایی همگرا وجود دارد. آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگ‌تر از ۰/۷ بوده بنابراین پایایی مورد تأیید است.

۴. یافته‌های پژوهش

۴-۱. بخش کیفی

در این بخش ابتدا با توجه به مصاحبه‌های انجام شده از ۱۴ نفر خبره، با توجه به شباهت معنایی و مفهومی ۵۷ کد شناسایی شد که در مصاحبه چهاردهم به مجموع کدها اضافه نشد و کدهای استخراجی تکراری بود.

جدول ۵. اشباع نظری مؤلفه‌های ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار

Code System	میان‌بندی نظری	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	SUM
چون سازی بدنه دولت	23	3	15	8	7				3	7	19	4	10	20	4	123
حذف نهادهای موازی	12	1	14	26	3			4		13	15	9	5	12	1	115
تغییر کامل روشهای سنتی انجام کار در ادارات	10	3	17	22	10	10		4	7		46	9			13	151
اصلاح ساختارهای بانکی	5	7	6	9	14	24	17	8	14			23	21	4	8	160
ایجاد زیرساخت‌های سخت افزاری، نرم افزاری	32	14	6		9	17	31	9		14		11	10		13	166
ایجاد مزیت رقابتی بین المللی	14	8	10		4	41	34	19	3	27		15	13		6	194
نفوذ در بازارهای بین المللی	12	6	4	6	5	14	23	10		5	2	12	1	8	2	110
عوامل انسانی	17	3	9	8	11	4		5	28		29	8	5	31	9	167
عوامل سازمانی	68	50	16	25	20	19	19	16	71	3	10	18	61	44	49	489
SUM	193	95	97	104	83	129	124	75	126	69	121	109	126	132	92	1675

مأخذ: همان.

همچنین اشباع نظری شاخص‌های ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. شاخص‌های ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران

Code System	میان‌بندی نظری	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	SUM
ساختاردهی مجدد به فرایندها در راستای حذف فرایندهای غیرضروری	6		2	2						7	7		7	4	2	37
کاهش پرتخ‌رمانی فعالیتها در سازمانهای دولتی و خصوصی	8	3	1	1				3					3	4	2	25
اصلاح فرایندهای زائد موجود و توسعه فرایندهای کاری جدید	8		4	2						9				5		28
آموزش و ارتقای مهارتهای کارکنان جهت پذیرش تکنولوژی	1		8	2						3	4			7		33
جلوگیری از رشد بی‌رویه واحدها و طراحی ساختار سازمانی			3	6	2			2			7			2		22
جابه‌جایی کارمندان، رفع تناخل وظایف و فعالیت‌های آنها	4			8	1			1		13			5	1	1	34
ادغام واحدهای مشابه برای افزایش کارآمدی و روان‌سازی فعالیت‌ها	3	1	4	12				1			10	2		5		38
از بین بردن فرهنگ مدیریتی دیکتاتوری در بین مدیران ارشد	5		7							5				4		21
ایجاد کارگروههای علمی برای جمع‌آوری اطلاعات محیط		1	3		4	1		1	7		10			7		34
شناسایی ظرفیتهای سازمان‌های مختلف و اصلاح و به‌روزرسانی آن	3	1	2	0							21			2		37
افزایش روحیه ریسک‌پذیری در مدیران ارشد و میانی				9				3				8		4		24
ارزیابی و پایش مستمر فعالیتهای سازمان و مقایسه با دیگر سازمانها		1	6	5	1	9					13	1				36
شناسایی و درک نیازهای ذی‌نفعان سازمان و به‌روزرسانی خدمات	7		6	5						2						20
جلوگیری از بانک‌محور شدن سازمان‌های دولتی		3		4	10	8		6	3			3				37
تدوین برنامه جهت کاهش تأثیر عملکرد بانک‌ها بر وضعیت اقتصادی			2	5				2				10		4		23
اصلاح الگوی سرمایه‌گذاری خرید و پی‌هدف مردم					1	5	4	2				2	3		4	21
بازنگری در سیستم بانک مرکزی جهت ارائه تسهیلات کم‌بهره به افراد					1	5	6					5				17
کاهش وابستگی درمانی بانک‌ها به کارمزد	5	3							1				14		2	25
رفع تعارض منافع بانک‌ها با مشتریان از طریق جداسازی فعالیت‌ها		1	4		2	6	7		8			3	4		2	37
وجود امکانات و الزامات اطلاع‌رسانی و دسترسی سریع به آنها	11	6					1								4	22
افزایش کیفیت دسترسی‌های شبکه اطلاع‌رسانی	16	4					9								8	37
دسترسی سریع به مراکز مرتبط و مکمل فعالیتهای سازمان	5				4					13		4	3		1	30
توسعه زیرساختهای انرژی مرتبط با فعالیت		1			2	3	4	4		1		1	7			23
تجانس و هم‌بستگی فعالیت‌های سازمان با محیط فیزیکی		1	2				1	4	9	2		2				21
ترویج شبکه‌های ارتباطی میان سازمانهای دولتی و مؤسسات تحقیقاتی		2	4		2	10	8	3				4				33
توسعه حوضه‌های صنعتی با استفاده از رویکردی بازخوردی و پویا	7	2					2			8			2		5	26
پایین آوردن هزینه‌ها از طریق فناوری، هوش تجاری و نوآوری	2	1			2				3	3		4	7			22
ارائه آموزشهای لازم جهت تقویت استانداردهای سازمان	5									16		3	4		1	29
افزایش هدفمند نرخ ارز واقعی در راستای افزایش تقاضا		1	6		1	11	6	3				2				30
انجام اصلاحات ساختاری در راستای افزایش ثبات اقتصاد کلان		1	2			7	8	3				2				23
برنامه‌ریزی دقیق و منظم جهت درک فرصتهای بین‌المللی			2			5	2	6				2				17
تقویت توانمندی‌های داخلی بانوجه به موقعیت خارجی		1				12	9	5				2				29
افزایش ارتباطات سازمانی و شبکه‌های کسب وکار بین‌المللی		2			1	6	7	2								18
رشد اقتصاد داخلی جهت جذب تقاضا و ایجاد بنگاه بین‌المللی		1			1	8	9	4								23
ارتقای ظرفیت تولید و فعالیتهای تحقیق و توسعه	3	1	3		2	6	11	3			2	6		2		39
کاهش مالیات و معافیت‌های گمرکی در سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک	3	4	1	6			3	3				3		6	2	31
حمایت از سرمایه‌گذاری‌های فناورانه	6				2					5			1			17
اقتصادی		3							9				3		6	21
سیاسی					3	4		1	12						2	22
قضایی			1	5	2			3	7			3	2	1	1	25
نظامی و انتظامی	3		3	3				1			7	5		5		27
فرهنگی	9				2						13			7		31
اجتماعی	5		5	4							9			18		41
اداری		2	2	7	4	3	5	6				4		7		40
فناورانه			5		1	3	7	3				4				23
مسئولیت اجتماعی			6						10				15		9	40
ترجیه آزادی و استقلال رسانه‌ها	3	1	1	3		5		2	14		3	1		2		35
نهادهای مستقل علمی			7	3	3						3			22		38
ضریب نفوذسازمان‌های مردم‌نهاد	7	9					1								5	22
زیست محیطی	13	5	1	5			2					2		4	1	33
تورم	12	7					2								2	23
سهم دولت در مخارج	5			3	3			2	5	3		7	2	1	4	35
باز بودن اقتصاد			1						8				11		9	29
سهم در اقتصاد جهانی		3		4	7	8		3	5			7				37
شهروندی	24	9					2		11				1		4	51
اشتغال	4	1			2			9		4			4	8	6	38
سهم دولت در درآمدها		2						6					9		6	23
ارزش پول ملی		4						3					12		3	22
SUM	193	95	97	104	83	129	124	75	126	69	121	109	126	132	92	1675

مأخذ: همان.

در جدول ۷ مضمون اصلی و فرعی و خرده مضامین دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران اشاره و هر کدام در مفاهیم به‌طور کامل آمده است.

جدول ۷. مقوله‌های شناسایی شده

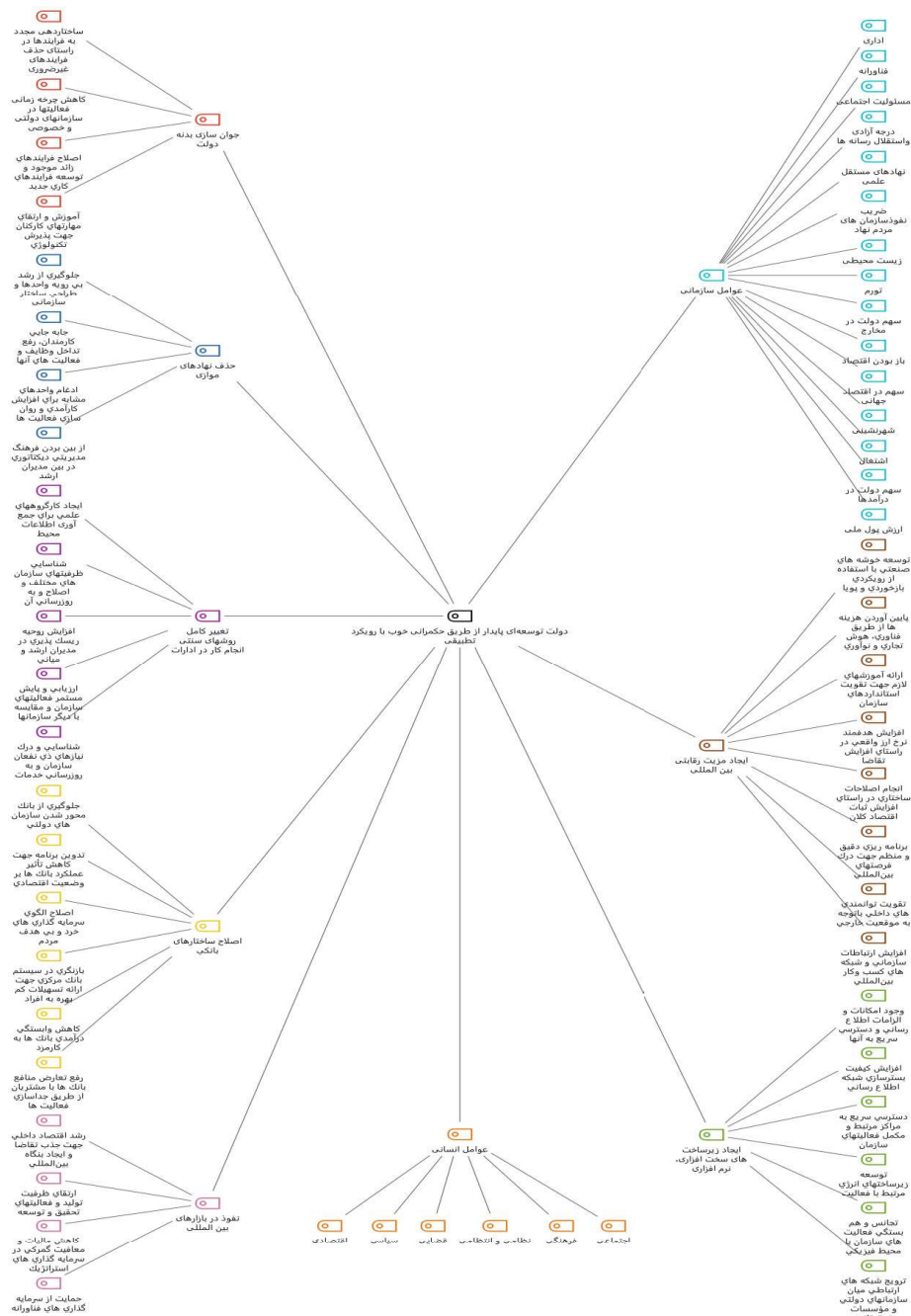
مضمون اصلی	مضامین فرعی	خرده مضامین
ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب (با تمرکز بر کشور ایران)	جوان‌سازی بدنه دولت	- ساختاردهی مجدد به فرایندها در راستای حذف فرایندهای غیرضروری - کاهش چرخه زمانی فعالیت‌ها در سازمان‌های دولتی و خصوصی - اصلاح فرایندهای زائد موجود و توسعه فرایندهای کاری جدید - جهت شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها - آموزش و ارتقای مهارت‌های کارکنان جهت پذیرش تکنولوژی
	حذف نهادهای موازی	- جلوگیری از رشد بی‌رویه واحدها و طراحی ساختار سازمانی براساس نیازهای واقعی سازمان - جابه‌جایی کارمندان، رفع تداخل وظایف و فعالیت‌های آنها - ادغام واحدهای مشابه برای افزایش کارآمدی و روان‌سازی فعالیت‌ها - از بین بردن فرهنگ مدیریتی دیکتاتوری در بین مدیران ارشد
	تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات	- ایجاد کارگروه‌های علمی برای جمع‌آوری اطلاعات محیط و استفاده از یافته‌ها در تغییر دادن فرایندهای سنتی - شناسایی ظرفیت‌های سازمان‌های مختلف و اصلاح و به‌روزرسانی آن - افزایش روحیه ریسک‌پذیری در مدیران ارشد و میانی برای عملیاتی‌سازی تغییرات گسترده - رزیابی و پایش مستمر فعالیت‌های سازمان و مقایسه با دیگر سازمان‌های موفق - شناسایی و درک نیازهای ذی‌نفعان سازمان و به‌روزرسانی خدمات و فعالیت‌ها
	اصلاح ساختارهای بانکی	- جلوگیری از بانک‌محور شدن سازمان‌های دولتی - تدوین برنامه برای کاهش تأثیر عملکرد بانک‌ها بر وضعیت اقتصادی - اصلاح الگوی سرمایه‌گذاری‌های خرد و بی‌هدف مردم بازنگاری در سیستم بانک مرکزی جهت ارائه تسهیلات کم‌بهره به افراد توانمند - کارآفرین - کاهش وابستگی درآمدی بانک‌ها به کارمزد - رفع تعارض منافع بانک‌ها با مشتریان از طریق جداسازی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اعتباری

مضمون اصلی	مضامین فرعی	خرده مضامین
ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب (با تمرکز بر کشور ایران)	ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	- وجود امکانات و الزامات اطلاع‌رسانی و دسترسی سریع به آنها - افزایش کیفیت بسترسازی شبکه اطلاع‌رسانی - دسترسی سریع به مراکز مرتبط و مکمل فعالیت‌های سازمان - توسعه زیرساخت‌های انرژی مرتبط با فعالیت - تجانس و همبستگی فعالیت‌های سازمان با محیط فیزیکی - ترویج شبکه‌های ارتباطی میان سازمان‌های دولتی و مؤسسه‌های تحقیقاتی
	ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی	- توسعه خوشه‌های صنعتی با استفاده از رویکردی بازخوردی و پویا - پایین آوردن هزینه‌ها از طریق فناوری، هوش تجاری و نوآوری - ارائه آموزش‌های لازم جهت تقویت استانداردهای سازمان در سطح بین‌المللی - افزایش هدفمند نرخ ارز واقعی در راستای افزایش تقاضا - انجام اصلاحات ساختاری در راستای افزایش ثبات اقتصاد کلان در سطح جهانی - برنامه‌ریزی دقیق و منظم جهت درک فرصت‌های بین‌المللی و استفاده از آنها - تقویت توانمندی‌های داخلی با توجه به موقعیت خارجی - افزایش ارتباطات سازمانی و شبکه‌های کسب‌وکار بین‌المللی
	نفوذ در بازارهای بین‌المللی	- رشد اقتصاد داخلی جهت جذب تقاضا و ایجاد بنگاه بین‌المللی - ارتقای ظرفیت تولید و فعالیت‌های تحقیق و توسعه - کاهش مالیات و معافیت گمرکی در سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک - حمایت از سرمایه‌گذاری‌های فناورانه
	عوامل انسانی	- اقتصادی - سیاسی - قضایی - نظامی و انتظامی - فرهنگی - اجتماعی
	عوامل سازمانی	- اداری - فناورانه - مسئولیت اجتماعی - درجه آزادی و استقلال رسانه‌ها - نهادهای مستقل علمی - ضریب نفوذ سازمان‌های مردم‌نهاد - زیست‌محیطی - تورم - سهم دولت در مخارج - باز بودن اقتصاد - سهم در اقتصاد جهانی - شهرنشینی - اشتغال - سهم دولت در درآمدها - ارزش پول ملی

مأخذ: همان.

پس از رسیدن به اشباع‌نظری مصاحبه‌ها، تحلیل داده‌های کیفی به پایان رسید. خروجی نهایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های استخراج شده عوامل مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران به شکل ۳ است.

شکل ۳. خروجی نهایی نظر خبرگان با نرم‌افزار مکس کیودا ۲۰۲۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

یافته‌های بخش کیفی تحلیل مضمون نشان داد با بررسی و دسته‌بندی کدهای توصیفی حاصل از متون مصاحبه، ۵۷ شاخص را شناسایی کرده و با توجه به شباهت و قرابت معنایی آنها، در ۹ مفهوم اصلی شامل: جوان‌سازی بدنه دولت، حذف نهادهای موازی، تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات، اصلاح ساختارهای بانکی، ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی، نفوذ در بازارهای بین‌المللی، عوامل انسانی و سازمانی دسته‌بندی کرده است.

۲-۴. یافته‌های بخش کمی پژوهش

در بخش کمی تحقیق، تعداد ۳۸۴ پرسشنامه تکمیل شده که از میان نمونه جمع‌آوری شد ۲۳۴ نفر (۶۰/۹۴٪) مرد و ۱۵۰ نفر (۳۹/۰۶٪) زن هستند. همچنین ۱۴ نفر (۳/۶۵٪) بین ۱۸ تا ۲۵ سال، ۱۲۲ نفر (۳۱/۷۷٪) بین ۲۶ تا ۳۵ سال، ۱۱۳ نفر (۲۹/۴۳٪) بین ۳۶ تا ۴۵ سال، ۷۹ نفر (۲۰/۵۷٪) بین ۴۶ تا ۵۵ سال و نیز ۵۶ نفر (۱۴/۵۸٪) از افراد ۵۶ سال و بیشتر سن داشته‌اند که ۴۰ نفر (۱۰/۴۲٪) دارای میزان تحصیلات دیپلم، ۸۷ نفر (۲۲/۶۶٪) دارای مدرک کاردانی، ۱۱۴ نفر (۲۹/۶۹٪) دارای میزان تحصیلات کارشناسی، ۱۲۵ نفر (۳۲/۵۵٪) دارای مدرک تحصیلی فوق‌لیسانس و ۱۸ نفر (۴/۶۹٪) دارای میزان تحصیلات دکتری بوده‌اند. در این پژوهش برای بررسی توزیع داده‌ها از نظر نرمال یا غیرنرمال بودن متغیرهای مورد مطالعه از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف یک نمونه‌ای استفاده شد. با توجه به اینکه سطح معناداری از ۰/۰۵ درصد کمتر بوده است توزیع متغیرها غیرنرمال است.

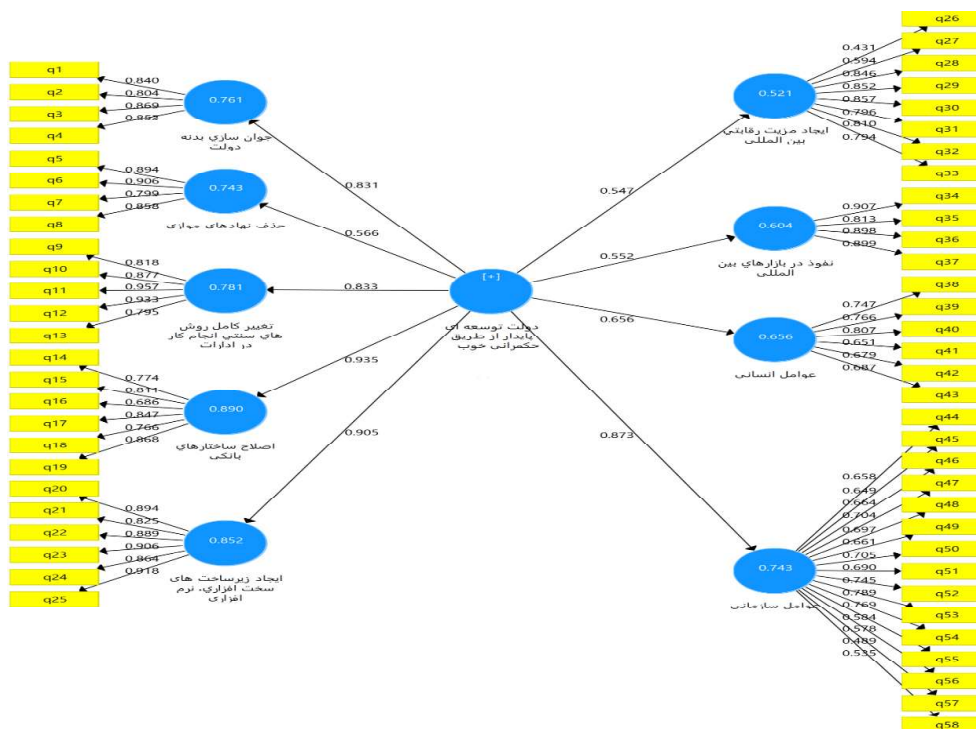
جدول ۸. نتایج آزمون کولموگروف - اسمیرنف

متغیرها	حجم نمونه	آماره آزمون	P-value
دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب	۳۸۴	۰/۱۰۲	۰.۰۰۰
جوان‌سازی بدنه دولت	۳۸۴	۰/۱۹۳	۰.۰۰۰
حذف نهادهای موازی	۳۸۴	۰/۱۷۰	۰.۰۰۰
تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات	۳۸۴	۰/۲۲۳	۰.۰۰۰
اصلاح ساختارهای بانکی	۳۸۴	۰/۱۶۶	۰.۰۰۰
ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری	۳۸۴	۰/۱۶۹	۰.۰۰۰
ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی	۳۸۴	۰/۲۱۶	۰.۰۰۰
نفوذ در بازارهای بین‌المللی	۳۸۴	۰/۲۲۷	۰.۰۰۰
عوامل انسانی	۳۸۴	۰/۱۶۶	۰.۰۰۰
عوامل سازمانی	۳۸۴	۰/۱۴۱	۰.۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

بنابراین با توجه به جدول فوق تمامی متغیرها غیرنرمال است که از نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس ۳ استفاده شده است.

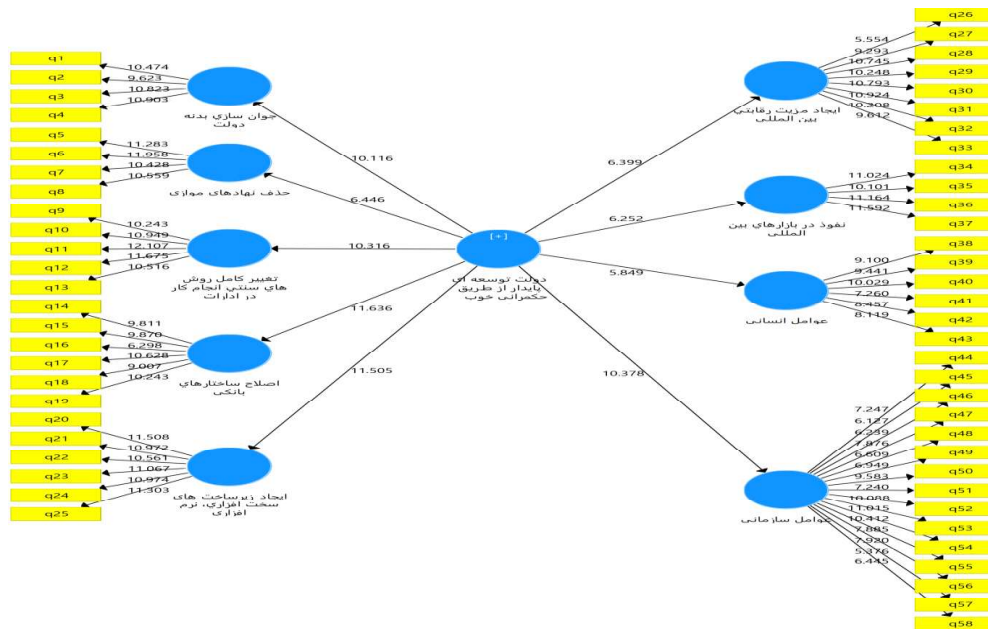
شکل ۴. مدل مفهومی پژوهش همراه با ضرایب مسیر و بارهای بیرونی

مأخذ یافته های تحقیق.

شکل ۴ خروجی دستور پی ال اس الگوریتم را نشان می دهد. این دستور برای استخراج ضرایب بار خارجی و ضرایب مسیر استفاده می شود.

شکل ۵. مدل مفهومی پژوهش همراه با مقادیر t-value

مأخذ: همان.

همچنین در این پژوهش معیار GOF برای برازش مدل کلی برابر ۰/۰۵۹ و بزرگ‌تر از ۰/۰۳۶ محاسبه شده است که نشان‌دهنده برازش قوی مدل است. براساس یافته‌های مدل شکل‌های ۴ و ۵ تمامی مؤلفه‌ها سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵ دارد. بنابراین مؤلفه‌ها با اطمینان ۹۵ درصد تأیید و پذیرفته می‌شود. درنهایت با تکنیک دیمتل فازی به روابط بین مؤلفه‌های مدل پرداخته شده است. ۱۴ نفر از خبرگان، به‌عنوان نمونه انتخاب شدند و آمادگی اولیه برای اجرای طرح برای آنان به‌وجود آمد. طبق متدولوژی دیمتل فازی به جمع‌آوری داده پرداخته شده است. گام‌های تکنیک دیمتل فازی به شرح زیر است (فلیک، ۱۳۸۷):

در مرحله اول نیازمند تعیین معیارهایی برای تصمیم‌گیری است. برای رفع عدم اطمینان باید این معیارها را با توجه به معیارهای زبانی در اختیار تصمیم‌گیرنده

گذاشت تا معیارها با هم مقایسه شود. عبارات کلامی و مقادیر فازی بدین صورت است: بدون تأثیر (۰،۰،۰) خیلی کم (۱،۱،۱) کم (۴،۳،۲) نسبتاً زیاد (۶،۵،۴) زیاد (۸،۷،۶) خیلی زیاد (۹،۹،۸) است.

شدت هر مؤلفه از نظر تأثیرگذاری و هم از نظر تأثیرپذیری بیان می‌شود. مؤلفه‌ای که بیشترین مقدار $D+R$ را دارا باشد، بیشترین تعامل را با سایر مؤلفه‌ها دارد و همچنین مؤلفه‌ای که از بیشترین مقدار $D-R$ برخوردار باشد؛ بیشترین تأثیر را بر سایر مؤلفه‌ها خواهد داشت.

جدول ۹. محاسبات (R_j و D_i)

R & D	C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	C ₅	C ₆	C ₇	C ₈	C ₉
(اهمیت) $D+R$	۰/۳۹۹۷	۰/۴۰۰۴	۰/۴۲۳۷	۰/۴۱۹۴	۰/۴۱۰۶	۰/۴۱۱۰	۰/۴۴۰۱	۰/۴۳۳۷	۰/۴۱۰۳
(تأثیر) $D-R$	-۰/۰۱۰۹	-۰/۰۵۱۲	-۰/۰۰۷۴	-۰/۰۱۹۰	-۰/۰۶۰۳	-۰/۰۶۲۲	-۰/۰۷۱۱	-۰/۰۰۸۷	-۰/۰۰۸۰
تأثیرپذیری D	۰/۱۹۴۴	۰/۱۷۴۶	۰/۲۱۵۶	۰/۲۰۰۲	۰/۱۷۵۲	۰/۲۳۶۶	۰/۲۵۵۶	۰/۲۲۲۱	۰/۲۰۱۲
تأثیرگذاری R	۰/۲۰۵۳	۰/۲۲۵۸	۰/۲۰۸۲	۰/۲۱۹۲	۰/۲۳۵۴	۰/۱۷۴۴	۰/۱۸۴۵	۰/۲۱۲۵	۰/۲۰۹۲

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

جدول ۱۰. تعیین عوامل علی

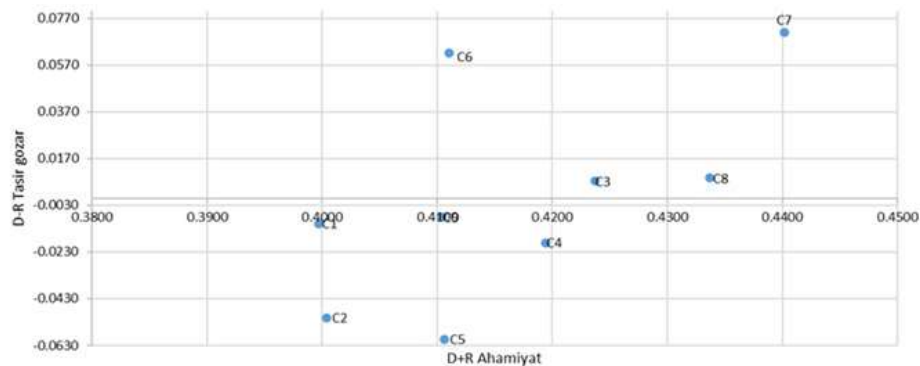
عامل	C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	C ₅	C ₆	C ₇	C ₈	C ₉
$D_i - R_j$	-۰/۰۱۰۹	-۰/۰۵۱۲	-۰/۰۰۷۴	-۰/۰۱۹۰	-۰/۰۶۰۳	-۰/۰۶۲۲	-۰/۰۷۱۱	-۰/۰۰۸۷	-۰/۰۰۸۰
نوع عامل	معلول	معلول	علت	معلول	معلول	علت	علت	علت	معلول

مأخذ: همان.

در نمودار علی محور X ها شامل $(D_i + R_j)^{def}$ است که مقدار آن همیشه مثبت بوده و وزن یا اهمیت آن عامل در سیستم را نشان می‌دهد و محور Y ها شامل $(D_i - R_j)^{def}$

بوده که اگر مثبت باشد عامل تأثیرگذار قطعی بوده و در غیر این صورت تأثیرپذیر قطعی است از آن با نام نسبت اثرگذاری در سیستم یاد می‌شود.

نمودار ۱. نتایج به‌دست آمده

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

همان‌طور که در جدول ۹ مشخص است عامل (C_1) ، چون $(D+R) = 0/3997$ و $(D-R) = -0/0512$ است عامل (C_2) ، چون $(D+R) = 0/4004$ و $(D-R) = -0/0109$ است. عامل (C_3) ، چون $(D+R) = 0/4237$ و $(D-R) = 0/0074$ است. عامل (C_4) ، عاملی است که $(D+R) = 0/4194$ و $(D-R) = -0/0190$ است. عامل (C_5) ، چون $(D+R) = 0/4106$ و $(D-R) = -0/0603$ است. عامل (C_6) ، عاملی است که $(D+R) = 0/4401$ و $(D-R) = 0/0622$ است عامل (C_7) ، عاملی است که $(D+R) = 0/4337$ و $(D-R) = 0/0711$ است. عامل (C_8) ، عاملی است که $(D+R) = 0/4103$ و $(D-R) = 0/0087$ است. عامل (C_9) ، عاملی است که $(D+R) = 0/4080$ و $(D-R) = -0/0080$ است. همچنین عامل C_7 که بیشترین مقدار $D+R$ را دارا است، بیشترین تعامل را با سایر عوامل دارد و همین عامل بیشترین مقدار $D-R$ و بیشترین تأثیر (نفوذ) را بر سایر عوامل دارد. از DANP برای دستیابی به سطح وزن تأثیرگذار

۹ مؤلفه برای انتخاب مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب براساس ساخت شبکه نفوذ از DEMATEL استفاده شده است.

جدول ۱۱. وزن نهایی و اولویت‌بندی نهایی مؤلفه‌های مورد بررسی

اولویت	وزن نهایی	نام شاخص‌ها
۵	۰/۰۴۶۹	جوان‌سازی بدنه دولت
۲	۰/۰۵۱۷	حذف نهادهای موازی
۴	۰/۰۴۸۴	تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات
۳	۰/۰۵۰۶	اصلاح ساختارهای بانکی
۱	۰/۰۵۳۹	ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری
۹	۰/۰۴۰۵	ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی
۸	۰/۰۴۱۴	نفوذ در بازارهای بین‌المللی
۶	۰/۰۴۸۰	عوامل انسانی
۷	۰/۰۴۶۵	عوامل سازمانی

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

به‌طور خاص، ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دارای بیشترین وزن تأثیرگذار (۰/۰۵۳۹) و پس از آن حذف نهادهای موازی (۰/۰۵۱۷) و اصلاح ساختارهای بانکی (۰/۰۵۰۶) است. علاوه بر این، سطح وزن تأثیرگذار ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی به‌طور متوسط کمتر از (۰/۰۴۰۵) است.

۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌های مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران و همچنین اولویت‌بندی آنها بوده است. نتایج تحقیق ما برای شناسایی مؤلفه‌های ارائه مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق

حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران نشان داد مؤلفه‌ها عبارتند از: جوان‌سازی بدنه دولت، حذف نهادهای موازی، تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات، اصلاح ساختارهای بانکی، ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی، نفوذ در بازارهای بین‌المللی، عوامل انسانی و سازمانی است که با تحقیقات انفری و همکاران (۲۰۲۲)، مارگتس (۲۰۲۲) و ابوالفتحی (۱۴۰۱) همسو و هماهنگ است. نتایج آنها حاکی است که هدف توسعه انسانی پرورش قابلیت‌های انسان بوده و بنابراین توسعه پایدار هم توسعه دائمی قابلیت‌های انسانی محسوب می‌شود. نتایج تحقیق برای شناسایی شاخص‌های مؤثر بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب با تمرکز بر کشور ایران نشان داد که شاخص‌ها عبارتند از: ساختاردهی مجدد به فرایندها در راستای حذف فرایندهای غیرضروری، کاهش چرخه زمانی فعالیت‌ها در سازمان‌های دولتی و خصوصی، اصلاح فرایندهای زائد موجود و توسعه فرایندهای کاری جدید برای شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌ها، آموزش و ارتقای مهارت‌های کارکنان جهت پذیرش تکنولوژی، جلوگیری از رشد بی‌رویه واحدها و طراحی ساختار سازمانی براساس نیازهای واقعی سازمان، جابه‌جایی کارمندان، رفع تداخل وظایف و فعالیت‌های آنها، ادغام واحدهای مشابه برای افزایش کارآمدی و روان‌سازی فعالیت‌ها، از بین بردن فرهنگ مدیریتی دیکتاتوری در بین مدیران ارشد، ایجاد کارگروه‌های علمی برای جمع‌آوری اطلاعات محیط و استفاده از یافته‌ها در تغییر دادن فرایندهای سنتی، شناسایی ظرفیت‌های سازمان‌های مختلف و اصلاح و به‌روزرسانی آن است که با تحقیقات خو و ژو^۱ (۲۰۲۲)، ظهیری، زاینده‌رودی و جلایی اسفندیاری (۱۴۰۱) و مارگتس (۲۰۲۲) همسو و هماهنگ است. نتایج آنها حاکی است که توسعه انسانی فراتر از کمیت (که مدنظر رشد اقتصادی است)، بر کیفیت این رشد تأکید بیشتری دارد و با قرار دادن انسان در کانون توسعه و در مرکز الگوها و برنامه‌های آن، به این معناست که توسعه باید چیزی بسیار فراتر از افزایش درآمد و ثروت باشد. در توسعه انسانی که دربرگیرنده توسعه پایدار است، بر حفظ و بازآفرینی تمام اشکال سرمایه

اعم از طبیعی، مادی و انسانی تأکید می‌شود. پایدار بودن توسعه مستلزم آن است که اگر بخشی از کل منابع سرمایه کاهش یابد با سرمایه‌گذاری بیشتر در بخش‌های دیگر سرمایه‌ای جبران شود و گرنه با کاهش ارزش کل منابع سرمایه‌ای (طبیعی، مادی و انسانی) امید به توسعه نیز کاهش پیدا خواهد کرد.

در بخش کمی تحقیق هم نتایج نشان داد مؤلفه‌های ارائه الگوی اجرایی پیشنهادی دارای درجه تناسب مطلوبی است که با تحقیقات ابوالفتحی (۱۴۰۱) منتظری و کاظمی (۱۴۰۱)، خو و ژو (۲۰۲۲) و پیغان، یعقوبی و کیخا (۱۴۰۱) همسو و هماهنگ است. نتایج آنها حاکی از این است که در این بعد از توسعه، حجم و اندازه دولت در درجه دوم اهمیت قرار دارد، اگرچه دولت نباید دارای تشکیلاتی گسترده و با هزینه‌های زیاد یا خیلی کوچک باشد؛ ولی مهم‌تر از آن مداخله دولت و انجام کارهایی به‌منظور نیل به اهداف توسعه انسانی، ضروری دانسته شده است. در این بعد توسعه از تمرکززدایی در نظام اداری دولت جانبداری می‌شود تا از دانش و تجربه محلی استفاده شود و ادارات دولتی رابطه محکمی با عامه مردم داشته و مشارکت عمومی تأمین شود. مشارکت مردم هم وسیله و هم هدف توسعه انسانی است، چه در قالب احزاب سیاسی و چه در خارج از آنها و در قالب شوراها و سازمان‌های غیردولتی که برای ایجاد و حفظ حمایت سیاسی از توسعه انسانی و افزایش توان تولیدی جامعه و اقتصاد نیز اهمیت دارد.

با توجه به این سؤال که اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار چگونه است؟ یافته‌ها نشان می‌دهد که متخصصان توجه بیشتری به جوان‌سازی بدنه دولت (C5)، حذف نهادهای موازی (C2) و تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات (C4) دارند. این یافته‌ها حاکی از آن است که متخصصان برای دستیابی به حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار، بیش از هرچیز به اصلاحات ساختاری و فرایندی داخلی دولت با هدف افزایش کارآمدی، چابکی و نوآوری از طریق تزریق نیروی انسانی تازه و حذف موانع بوروکراتیک و سنتی اهمیت می‌دهند. این یک دیدگاه بسیار عمل‌گرایانه و متمرکز بر نتایج است که می‌تواند برای

سیاستگذاران بسیار راهگشا باشد. وجود نهادهای موازی (سازمان‌ها یا بخش‌هایی که وظایف مشابهی را انجام می‌دهند) به تداخل وظایف، افزایش هزینه‌ها، کاهش پاسخگویی، سردرگمی شهروندان و درنهایت ناکارآمدی منجر می‌شود. اولویت‌بندی این مورد، نشان‌دهنده لزوم سازمان‌دهی مجدد، شفاف‌سازی نقش‌ها و کاهش بوروکراسی اضافی است. برای توسعه پایدار، دولت باید ساختاری منسجم، کارا و بدون اتلاف منابع داشته باشد. اصلاح ساختاری و حذف بوروکراسی غیرضروری از اولویت‌های حکمرانی خوب است.

- پیشنهادها و محدودیت‌ها

نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که برای دستیابی به مدل دولت توسعه‌ای پایدار در ایران، شناسایی و تقویت مؤلفه‌های کلیدی حکمرانی خوب ضروری است. جوان‌سازی بدنه دولت و حذف نهادهای موازی می‌تواند به بهبود کارایی و پاسخگویی در سیستم حکمرانی کمک کند. همچنین، تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات و اصلاح ساختارهای بانکی به‌عنوان گام‌های اساسی برای افزایش شفافیت و کاهش فساد مطرح می‌شود. ایجاد زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، به‌ویژه در حوزه فناوری اطلاعات، می‌تواند به تسهیل فرایندهای اداری و ارتقای خدمات عمومی منجر شود. علاوه بر این، ایجاد مزیت رقابتی بین‌المللی و نفوذ در بازارهای بین‌المللی به توسعه اقتصادی پایدار و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی کمک خواهد کرد. درنهایت، توجه به عوامل انسانی و سازمانی به‌عنوان پایه‌های اصلی هر سیستم حکمرانی، می‌تواند به بهبود کیفیت خدمات و افزایش مشارکت عمومی در فرایندهای توسعه‌ای منجر شود. بنابراین با تمرکز بر این مؤلفه‌ها، ایران می‌تواند به سمت تحقق اهداف توسعه پایدار و رفاه اجتماعی حرکت کند.

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که برای تحقق دولت توسعه‌ای پایدار در ایران، شناسایی و تقویت شاخص‌های مؤثر بر حکمرانی خوب از اهمیت بالایی برخوردار است. ساختاردهی مجدد به فرایندها و حذف فرایندهای غیرضروری، به‌ویژه

در سازمان‌های دولتی و خصوصی، می‌تواند به کاهش زمان و هزینه‌های اجرایی منجر شود. اصلاح فرایندهای زائد و توسعه فرایندهای کاری جدید، به شناسایی و بهره‌برداری از فرصت‌های موجود کمک خواهد کرد و درنهایت به بهبود کارایی و اثربخشی سازمان‌ها منجر می‌شود. آموزش و ارتقای مهارت‌های کارکنان به‌منظور پذیرش فناوری‌های نوین، از دیگر عوامل کلیدی در این راستا است که می‌تواند به افزایش توانمندی نیروی کار و بهبود کیفیت خدمات ارائه شده منجر شود. همچنین، جلوگیری از رشد بی‌رویه واحدها و طراحی ساختار سازمانی براساس نیازهای واقعی به بهینه‌سازی منابع و افزایش کارآمدی کمک خواهد کرد. ادغام واحدهای مشابه و رفع تداخل وظایف، به روان‌سازی فعالیت‌ها و کاهش پیچیدگی‌های سازمانی منجر می‌شود. از بین بردن فرهنگ مدیریتی دیکتاتوری و ایجاد کارگروه‌های علمی برای جمع‌آوری اطلاعات محیطی، می‌تواند به تغییر فرایندهای سنتی و به‌روزرسانی ظرفیت‌های سازمان‌ها کمک کند.

نتایج بخش کمی تحقیق نشان می‌دهد که مؤلفه‌های ارائه الگوی اجرایی پیشنهادی دارای درجه تناسب مطلوبی است. این یافته‌ها تأکید می‌کند که الگوی پیشنهادی می‌تواند به‌عنوان چارچوبی کارآمد برای بهبود حکمرانی خوب و تحقق دولت توسعه‌ای پایدار در ایران مورد استفاده قرار گیرد. درجه تناسب مطلوب مؤلفه‌ها نشان می‌دهد این الگو به‌خوبی با نیازها و چالش‌های موجود در سیستم حکمرانی کشور همخوانی دارد و می‌تواند به بهبود فرایندهای اجرایی و افزایش کارایی سازمان‌ها کمک کند.

یافته‌های تحقیق حاضر درخصوص اولویت‌بندی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در مدل دولت توسعه‌ای پایدار نشان می‌دهد که متخصصان به‌طور خاص بر جوان‌سازی بدنه دولت (C5)، حذف نهادهای موازی (C2) و تغییر کامل روش‌های سنتی انجام کار در ادارات (C4) تأکید دارند. این اولویت‌ها به تحول اساسی در ساختار و فرایندهای حکمرانی کشور نیاز دارد. جوان‌سازی بدنه دولت به‌عنوان عاملی کلیدی، می‌تواند به افزایش نوآوری، کارایی و پاسخگویی در سیستم حکمرانی منجر شود.

همچنین، حذف نهادهای موازی به کاهش پیچیدگی‌های اداری و بهبود هماهنگی بین سازمان‌ها کمک خواهد کرد. تغییر روش‌های سنتی انجام کار در ادارات نیز به‌منظور بهبود کیفیت خدمات و تسهیل فرایندها ضروری است.

پیشنهادهای کاربردی و اجرایی که می‌توان در این خصوص داد: تدوین برنامه جهت کاهش تأثیر عملکرد بانک‌ها بر وضعیت اقتصادی، بازنگری در سیستم بانک مرکزی برای ارائه تسهیلات کم‌بهره به افراد توانمند کارآفرین، کاهش وابستگی درآمدی بانک‌ها به کارمزد، رفع تعارض منافع بانک‌ها با مشتریان از طریق جداسازی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری و فعالیت‌های اعتباری، افزایش کیفیت بسترسازی شبکه اطلاع‌رسانی، انجام اصلاحات ساختاری در راستای افزایش ثبات اقتصاد کلان در جهان، برنامه‌ریزی دقیق و منظم جهت درک فرصت‌های بین‌المللی و استفاده از آنها، تقویت توانمندی‌های داخلی با توجه به موقعیت خارجی، افزایش ارتباطات سازمانی و شبکه‌های کسب‌وکار بین‌المللی، رشد اقتصاد داخلی برای جذب تقاضا و ایجاد بنگاه بین‌المللی، ارتقای ظرفیت تولید و فعالیت‌های تحقیق و توسعه، کاهش مالیات و معافیت گمرکی در سرمایه‌گذاری‌های استراتژیک، حمایت از سرمایه‌گذاری‌های فناورانه.

محدودیت‌های این پژوهش را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد: تحقیق حاضر بر کشور ایران متمرکز است و این می‌تواند قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج به سایر کشورها، به‌ویژه کشورهایی با شرایط اقتصادی، سیاسی و اجتماعی متفاوت را محدود کند. مدل دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب ممکن است در کشورهای دیگر نیازمند تعدیل و بومی‌سازی باشد. اگر حجم نمونه متخصصان شرکت‌کننده در تحقیق (به‌خصوص در بخش کمی) محدود بوده باشد، یا تنوع کافی در بین تخصص‌ها و دیدگاه‌های آنها وجود نداشته باشد، ممکن است نتایج به‌دست آمده دیدگاه‌های جامع و کاملی را منعکس نکند و جانبدارانه باشد. اگر در روش‌شناسی تحقیق (به‌عنوان مثال، روش جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل داده‌ها یا انتخاب نمونه) محدودیت‌هایی وجود داشته باشد، می‌تواند بر اعتبار و روایی نتایج تأثیر گذارد.

ممکن است پاسخ‌ها^۱ تحت تأثیر سوگیری قرار گرفته باشد. همچنین، تحلیل عاملی یا سایر روش‌های آماری برای تحلیل داده‌ها، ممکن است نتایج را به انتخاب متغیرها و فرضیات اولیه حساس کند. به محققان آینده پیشنهاد می‌شود مطالعات طولی انجام دهند تا درخصوص نسب احتمالی میان علل و معلول افزایش یابد. پژوهش‌های بعدی را می‌توان با مطالعه تطبیقی روی عوامل تأثیرگذار بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب در سایر کشورها اختصاص داد و همچنین پیشنهاد می‌شود سایر پژوهشگران به شناسایی عوامل دیگری که بر دولت توسعه‌ای پایدار از طریق حکمرانی خوب تأثیرگذار است با رویکردهای دیگر بپردازند.

منابع و مآخذ

۱. آمیقی رودسری، مریم و امیرداد مصلحت‌جو (۱۴۰۴). «کاربست معیارهای ارزیابی کیفیت علمی لینکلن و گوبا در تعیین روایی و پایایی پژوهش‌های کیفی»، *مطالعات کاربردی علم‌سنجی*، سال دوم، ش ۳.
۲. ابوالفتحی، هادی (۱۴۰۱). «مؤلفه‌های سازنده برای بهره‌وری حکمران خوب در دولت کارآفرین و ارائه الگوی کاربردی مرتب»، *فصلنامه آموزش و بهبود منابع انسانی*، ۶ (۱۳۱).
۳. ابوالفتحی، هادی، مسعود پرکیانی، مژگان درخشان و نوید فاتحی راد (۱۴۰۰). «ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران»، *خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت*، ۱۲ (۲).
۴. الفت‌پور، نادعلی، مرتضی موسیخانی، کرم‌اله دانش‌فرد و مهدی ایران‌نژاد پاریزی (۱۴۰۰). «طراحی الگوی حکمرانی رفاه عمومی در ایران»، *راهبردهای مدیریت در نظام سلامت*، ۶ (۴).
۵. بخششی، علی، محمد یوسفی جویباری، جلیل نائبیان و پرویز احدی (۱۴۰۰). «تحلیلی بر نقش توسعه روابط بین‌الملل با محوریت حکمرانی خوب نمونه موردی: روابط بین دولت ایران و رویکرد حکمرانی خوب»، *نشریه اقتصاد و بانکداری اسلامی*، ۱۰ (۳۷).
۶. پیغان، وحید، نورمحمد یعقوبی و عالمه کیخا (۱۴۰۱). «شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر حکمرانی خوب با رویکرد توسعه پایدار»، *پژوهش‌های مدیریت عمومی*، ۱۵ (۵۵).
۷. ترابی کلاته قاضی، علی (۱۴۰۰). «ارائه الگوی حکمرانی متعالی با ابتدای بر الگوی حکمرانی علوی»، *فصلنامه حکمرانی متعالی*، ۲ (۲).
۸. تیموری، سیدرضا (۱۳۹۹). «مطالعه شاخص‌های توسعه با هدف ارزیابی تجربه توسعه ایران بعد از انقلاب اسلامی: مبتنی بر مطالعات داخلی و خارجی»، *سازمان برنامه‌وبودجه کشور، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری*، ش ۱۲۰.
۹. حمیدی‌زاده، علی، حسن دانایی‌فرد، مجتبی امامی و مسعود بنافی (۱۳۹۸). «بازخوانی ابعاد شاخص‌های فراملی در هدایت نظام حکمرانی (مورد مطالعه: شاخص سهولت انجام کسب‌وکار)»، *راهبرد*، ۲۸ (۹۲).
۱۰. دقاتی، عادل، نورمحمد یعقوبی، امین‌رضا کمالیان و مسعود دهقانی (۱۳۹۹). «طراحی مدل استقرار و توسعه حکمرانی الکترونیکی خوب با استفاده از رویکرد فرا ترکیبی»، *تحقیقات مدیریت در ایران*، ۲۴ (۲).
۱۱. ظهیری، مناحی، محسن زاینده‌رودی و سیدعبدالمجید جلالی اسفندآبادی (۱۴۰۱). «بررسی تأثیر ابعاد حکمرانی خوب بر توسعه پایدار کشورهای منتخب (مجموعه کشورهای نفتی اوپک پلاس)»، *دو فصلنامه مطالعات و سیاست‌های اقتصادی*، دوره ۹، پیاپی ۱، شماره پیاپی ۱۷.

۱۲. عیوضی، محمدرحیم، معصومه صالحی و نازنین مرزبان (۱۳۹۶). «از بررسی حکمرانی خوب تا الگوی حکمرانی پایدار»، فصلنامه راهبرد، ۲۶(۴).
۱۳. غفاری، فاطمه، علی یونسی و مریم رفیعی (۱۳۹۵). «تحلیل نقش سرمایه‌گذاری در آموزش جهت تحقق توسعه پایدار؛ با تأکید ویژه بر آموزش محیط زیست»، فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال پنجم، ش ۱.
۱۴. فلیک، اوه (۱۳۸۷). درآمدی بر تحقیق کیفی، ترجمه هادی جلیلی، تهران، نشر نی.
۱۵. قنبری، یوسف، داود جمینی و حسین کماسی (۱۳۹۱). «بررسی و تحلیل اشتغال و بیکاری در شهرهای مرزی طی دوره‌های ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵ (مطالعه موردی: شهرستان مرزی جواهرنود)»، همایش ملی شهرهای مرزی و امنیت؛ چالش‌ها و رهیافت‌ها، زاهدان.
۱۶. مرادی مکرّم، سیاوش و مریم حیدری‌کیا (۱۳۹۷). «تحلیل مدیریت شهری و نقش آن در توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر اسدآباد)»، جغرافیا و روابط انسانی، ۱(۱).
۱۷. ملک‌حسینی، عباس (۱۳۹۶). «بررسی نقش حکمروایی خوب شهری در مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری شهر سمنان»، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۹(۳).
۱۸. منتظری، محمد و عظیمه کاظمی (۱۴۰۱). «بررسی تطبیقی الگوی حکمرانی خوب از دیدگاه حضرت علی (ع) با الگوهای رایج حکمرانی خوب: یک مطالعه مفهوم‌سازی داده بنیاد»، دستاوردهای نوین در حقوق عمومی، ۱(۲).
۱۹. مولایی، یوسف و جواد امین‌منصور (۱۳۹۷). «راهبرد ملی توسعه پایدار: چالش‌ها و فرصت‌ها»، فصلنامه سیاست، ۴۹(۳).

20. Alshuwaikhat, H.M., I.R. Abubakar, Y.A. Aina, Y. A. Adenle and M. Umair (2017). "The Development of a GIS-based Model for Campus Environmental Sustainability Assessment", *Sustainability*, 9(3), 439.
21. Bandiyono, A., E. Murwaningsari and Y. Augustine (2022). "The Effect of Green Governance on Organizational Performance Moderated by Tax Administration Reform", *Dinasti International Journal of Economics, Finance & Accounting*, 3(5).
22. Dhaoui, I. (2019). "Good Governance for Sustainable Development", <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/92544/>
23. Dukpa, R.D., D. Joshi and R. Boelens (2019). "Contesting Hydropower Dams in the Eastern Himalaya: The Cultural Politics of Identity, Territory and Self-governance Institutions in Sikkim, India", *Water*, 11 (3), 412. <https://doi.org/10.3390/w11030412>
24. Elliott, L. (2004). *The Global Politics of the Environment*, Macmillan International Higher.

25. Hartanto, D., J. Dalle, A. Akrim and H.U. Anisah (2021). "Perceived Effectiveness of E-governance as an Underlying Mechanism between Good Governance and Public Trust: a Case of Indonesia", *Digital Policy, Regulation and Governance*, 6(23).
26. Hickel, J. (2020). "The Sustainable Development Index: Measuring the Ecological Efficiency of Human Development in the Anthropocene", *Ecological Economics*, 167, 106331.
27. Keping, Y. (2018). "Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis", *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 11(18).
28. Kisingo, A., R. Rollins, G. Murray, P. Dearden and M. Clarke (2016). "Evaluating 'Good Governance': The Development of a Quantitative Tool in the Greater Serengeti Ecosystem", *Journal of Environmental Management*, 181(1).
29. Liu, H., P. Yao, X. Wang, J. Huang and L. Yu (2021). "Research on the Peer Behavior of Local Government Green Governance Based on SECI Expansion Model", *Land*, 10(5).
30. Margetts, H. (2022). "Rethinking AI for Good Governance", *Daedalus*, 151(2).
31. Nguyen, T., A. Nguyen, M. Nguyen and T. Truong (2021). "Is National Governance Quality a Key Moderator of the Boardroom Gender Diversity–Firm Performance Relationship? International Evidence from a Multi-Hierarchical Analysis", *International Review of Economics & Finance*, 73(21).
32. Nunbogu, A.M., P.I. Korah, P.B. Cobbinah and M. Poku-Boansi (2018). "Doing it 'Ourselves': Civic Initiative and Self-governance in Spatial Planning", *Cities*, 74. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.10.022>.
33. Onofrei, M., F. Oprea, C. Iașu, L. Cojocariu and S.G. Anton (2022). "Fiscal Decentralization, Good Governance and Regional Development—Empirical Evidence in the European Context", *Sustainability*, 14(12).
34. Shikha, V.Y.A.S. and C.C. Aktan (2017). "Progression From Ideal State to Good Governance: An Introductory Overview", *International Journal of Business and Management Studies*, 9 (1).
35. Simangunsong, F. and I. Hutasoit Sentosa (2019). "A Strategic Framework of Good Governance, Infrastructure Development and Community Empowerment in Indonesian Public Sector Management", *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, GCBSS, 1-12.
36. Xu, S. and H. Zhu (2022). "Does Green Governance Efficiency and Green Finance Policies Matters in Sustainable Environment: Implications for Public Health", *Front. Public Health*, Vol. 10. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.861349>